

Győri Imre:

A szocialista közgondolkodás és magatartás erősítéséért

2. A szocializmus építésének magasabb szintű folytatása, az ország gazdasági gyarapítása — a mai gazdaságirányítási rendszerünk elvei mind következetesebb megvalósításával — a szocialista demokrácia és az államélet továbbfejlesztése, s mindezekben a párt politikai irányító, befolyásoló és ideológiai nevelő szerepének erősítése adja a szocialista közmorál és a közösségi magatartás hegemoniájának legfőbb támaszát.

Az előrelépéshez nélkülözhetetlen e kérdések megértésében, megítélésében és elfogadásában a szocializmus aktív híveinek egységes szemlélete és cselekvése. Nem mondhatjuk el, hogy mindenki és mindig helyesen fogja fel törekvéseinket. Még párttagok körében is találkozik téves nézetekkel, helytelen következtetésekkel. Vannak olyan vélemények, hogy a negatív társadalmi jelenségek kizárólag jelenlegi viszonyainkból sarjadnak, tehát az emberi magatartás feltételeit kell a jelenlegitől eltérően alakítani, szabályozni, és akkor automatikusan megváltozik az emberek magatartása. Ebben annyi igazság van, hogy az emberi ma-

garatást alapvetően a társadalmi-gazdasági viszonyok — érdekvizonyok — határozzák meg. Az említett nézetek azonban nemcsak azért tévesek, mert felszínesen vetnek számot a jelenleg ható társadalmi viszonyokkal, hanem azért is, mert alábecsülik az emberekre való pártos ráhatás, a tudatformálás, az ideológiai-politikai nevelő munka szerepét is. Nem látják, hogy a szocialista szemléletmód is visszahat a viszonyokra.

A pártbizottsági ülés vitája is — méginkább az előkészítő munka során folytatott polémia — elég nagymértékben a körül forgott: hogyan féljük meg a szocializmus építésének időszerű folyamatait, a megnövekedett társadalmi-gazdasági lehetőségeket. Miként hatnak ezek a közösség és az egyén gondolkodására, magatartására? Milyen például a gazdasági reform hatása, vagy a szocialista demokráciában terebélyesebb tétele a termelői, alkotómunkára, az emberi kapcsolatokra, a tudatra és a magatartásra? A kérdés helyes megválaszolása fontos a szocialista magatartásnak és morálnak a X. kongresszuson meghatározott irányú gyarapítása érdekében.

denciák és forrásaik sem szűnnek meg maguktól.

Nem feleldhetjük, hogy a reform körülményei között is kibontakozhatnak olyan tendenciák is, amelyek — megfelelő ellensúlyozás nélkül — források lehetnek a helytelen emberi magatartásnak, immorális törekvéseknek. Felerősödhet az anyagiasság. Növekedhetnek az individuális jellemzők — az elidegenedés egymástól, a közömbösség mások problémái iránt. Az igények gyorsabban nőnek, mint az élet-színvonal-emelkedés reális lehetőségei, a választék-bővülés új, sokszor megalapozatlan egyéni vágyakat is támaszthat („én is ugyanolyan ember vagyok, mint a másikkal”), és az is meg akarja venni az értékesebb cikket, akinek anyagi fedezete erre nincs. Növekedhet a harácsolási szándék, az áltekinthetőség iránti vágy. Így válhat intenzív státuszjelzővé az, hogy kinek hol fekszik a lakása, milyen márkájú az autója, milyen van egy Balatonnál van-e üdülőháza stb. Az egyoldalú nyereség szemlélet szembeállíthatja a vállalati, szövetkezeti csoportérdeket a népgazdasági érdekekkel vagy elvihet indokolatlan áremeléshez. Döntéseknél előfordulhat csak a közvetlen jövő figyelembevétele, a távlatok elhanyagolása. A vállalkozás, kockázattal járó tevékenység, megalapozatlansága elvezethet a kalandorosságig. Ezt éppúgy ostromoznunk kell, és óvni tőle a gazdálkodó kollektívák vezetőit, mint az egy helyben tologó, semmiféle rizikóvállaló.

Ilyen és ehhez hasonló ellentmondások sora keletkezhet és keletkezik is. Ezek az ellentmondások, érdeklönbségek nem antagonisztikusak, éppen ezért feloldhatók, de csak az irányító szervek, a pártszervek, a szocializmus minden aktív

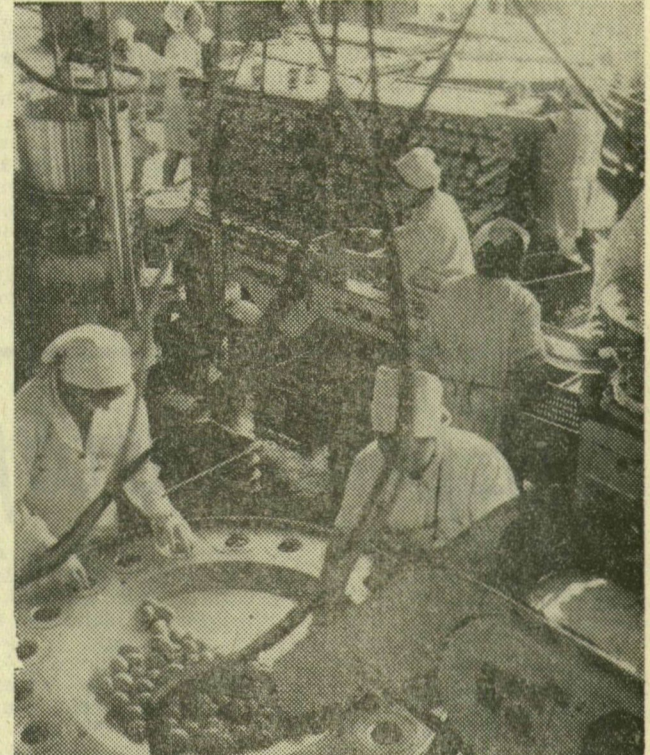
híve közös fellépésével. Fel kell ismernünk azt a politikai túrési határt, amelyen belül még lehetséges eredményesen, káros politikai következmények nélkül megoldani a felmerülő érdekelleteteket, ellentmondásokat. A megoldásnál fontos alapelv a magasabb rendű érdekvizony meghatározó szerepe. Hogy az érdeklönbségekből konfliktus ne keletkezzék, ehhez az irányító szervek és vezetők felelőssége minden szinten igen nagy. Intézkedéseik meghozatalánál kötelességük, hogy mindig számba vegyék annak politikai hatását, hogy ezek hogyan befolyásolják a dolgozókat, a közvélemény állásfoglalását, a közgondolkodást. Politikai felelősség a gazdasági döntések meghozatalánál — ez olyan szabály, amelyről egy percre sem feleldkezhünk meg — ez óvhat meg bennünket a konfliktusoktól.

A reformmal kapcsolatos leegyszerűsítő nézetek azt feltételezik, hogy fejlődésünk ellentmondásai, egyensúlyi problémái közvetlen oksági kapcsolatban vannak a gazdaságirányítási rendszerével. Ezzel egyidőben olyan illúzió is tapasztalható, mintha a gazdaságirányítási rendszer egy teljesen sima, zökkenőmentes fejlődést biztosítana és semmiféle ellentmondás, feszültség többé nem jöhet létre. Egyik nézetet sem fogadhatjuk el.

Egyértelművé kell tenünk: az immorális jelenségek leküzdésének útja a gazdálkodás szférájában nem a gazdasági mechanizmus jelenlegi szerepének csökkentésével, hanem éppen elveit teljesen kibontakoztatásával biztosítható. Ez akkor is igaz, ha gazdaságirányítási rendszerünk egyik vagy másik eleme vagy szabályozója módosítást, változtatást igényel.

Utószezon a konzervgyárban

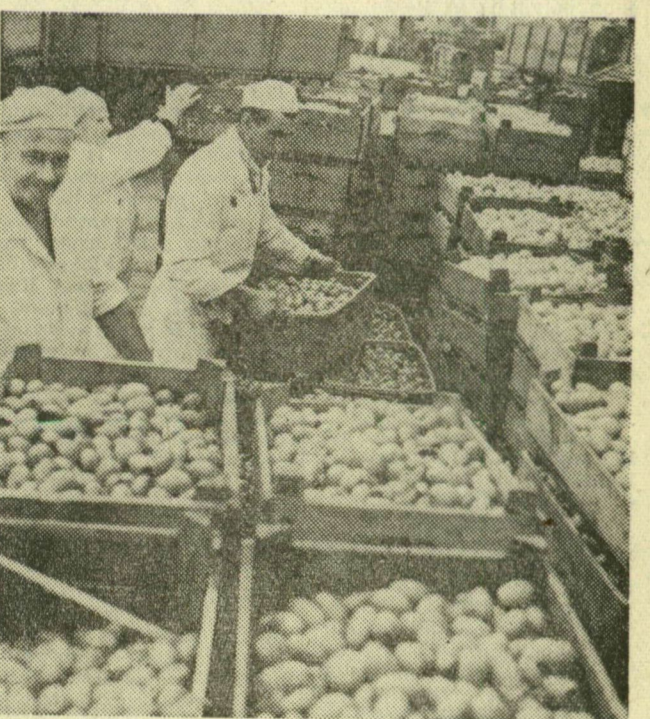
A Szegedi Konzervgyárban valóságos paradicsom-utószezon van ezekben a napokban. A műszakok 24 óra alatt 40-50 vagon paradicsomot dolgoznak fel. Képeink ezt a munkát mutatják be.

Válogatják az apró, de kitűnő minőségű Lucullus paradicsomot

Az idén első ízben az NDK számára hámozatlan paradicsomot konzerválnak. Képeink a szállításra előkészített termékről készült

Somogyi Károlyné felvétele

Ebből lesz a háztartásban nélkülözhetetlen paradicsompüré (A befejező rész következik)

Gazdasági reform és szocialista közgondolkodás

Abból kell kiindulnunk: a gazdasági viszonyok végső soron mindig emberek közötti viszonyok. A mai gazdasági irányítás is gazdasági, következésképpen emberi viszonyokat takar. Négy évvel a jelenlegi gazdasági mechanizmus bevezetése után már nem hipotézis, hanem a gyakorlat által igazolt tapasztalat: a szocializmus elvei jobban érvényre jutnak, és teljesebben érvényesülnek, illetve érvényesülhetnek a jelenlegi gazdasági rendszerben, mint korábban. A gazdasági reform szocialista szemléletet és morált erősítő hatása abban mutatkozik meg, hogy jobban lehetővé teszi pozitív és negatív gazdasági jelenségek, a jelentkező fejlődési tendenciák és ellentmondások igazi természetének felismerését. Döntő szerepe abban áll, hogy a különböző, társadalmi, csoport-, egyéni, termelői és fogyasztói érdekvizonyok nyíltabb érvényesítésével, a kollektív érdekeknek a korábbiánál fokozottabb előtérbe állításával jobb, szervezettebb kapcsolatot terem a társadalmi és egyéni érdek között. Világosabbá teszi az egyéni és a társadalmi érdek között, valamint a fogyasztói és termelői érdek közötti összefüggések felismerését. A mai gazdasági mechanizmus nagy előnye: oly módon képes közvetíteni a népgazdasági érdeket a vállalati számára (amikor a népgazdasági érdek érvényesülésének nagyobb lehetőségét ad), hogy egyidejűleg felerősíti a vállalati és egyéni érdek érvényesülését is.

A gazdaságirányítás jelenlegi rendszere hozzájárul a köztulajdonosi tudat erősítéséhez, növeli a kollektív döntések arányát, mind több embert bevon a vezetésbe. Lehetőseget ad az üzemi demokrácia kiszélesedéséhez, támogatja az alkotókészség kibontakozását, a szocialista munkaverseny, különösen a szocialista brigádmozgalmak továbbfejlesztését szolgálja, amelyek a pozitív emberi tényezőket, a legértékesebb emberi tulajdonságok kialakulását lendítik előre.

A gazdaságirányítás, jelenlegi rendszere más veze-

tői tulajdonságokat is követel, mint a korábbi. A hivatalnoki magatartás helyett az alkotó, kezdeményező, kockázatot vállaló szervező-irányító jellegű munkát, s egyben nagy meggondoltságot, realitáscsúszást és felelősséget. A szocializmusban a helyes magatartást, gondolkodásmódot nem az egy helyben tologás példázata, hanem törekvés az előrehaladásra, a lehetőségek kiaknázására. A munkástulajdonosságok olyan fontos elemek kapnak növekvő szerepet a reformban, mint például a munkahelyhez kötődés, a munka tisztellete, szeretete, kollektivitás, fegyelem, a szakma szeretete, az alkotás vágya, a tenniakarás. A dolgozó ember jobban megértve társadalmi rendszerünk céljaiban, törekvéseiben saját szerepét, mind kevésbé vállal pusztán csavarszeretpet a társadalom gazdasági gépezetében. A gazdasági reform tehát kedvező feltételeket teremt a jobb, hatékonyabb munkához, a társadalmi felelősségtudat, a szocialista erkölcs hegemoniájának szerepének erősítéséhez, széles lehetőséget nyújt a gazdasági viszonyok szocialista irányú továbbfejlesztéséhez.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy gazdaságirányításunk reformja következtében a gazdasági és társadalmi élet negatív jelenségei élesebben láthatók, gyorsabban felszínre kerülnek, mint a korábbi gazdaságirányítási rendszerben. Így a közvéleményben az a látszat keletkezik, mintha a gazdasági reform lenne a kiváltó oka minden ellentmondásnak, a kispolgáriságot erősítő negatív jelenségeknek. Pedig inkább arról van szó, hogy ma olyan ellentmondások is napfényre kerülnek, amelyek a felszín alatt már régóta megvoltak. A gazdaságirányítás jelenlegi rendszere a társadalmi-gazdasági ellentmondások felszínre kerülését meggyorsítja és ezáltal a feloldás lehetőségét is plasztikusabban megmutatja. Mindez természetesen nem automatikusan következik be, és a fejlődéssel együtt járó negatív ten-

Szocialista demokrácia és társadalmi közmorál

A szocialista közgondolkodás és magatartás erősítése szempontjából előrelendítőleg hat a szocialista demokráciának kibontakoztatásának folyamata is. Friss, szabad levegőt ad az egészséges társadalmi törekvéseknek az állami életben, a tanácsokban, üzemekben, szövetkezetekben stb. Nyílt fórumot biztosít, s lehetővé teszi a jó, előrevívó kezdeményezéseket, s a helytelen magatartás leleplezését, leküzdését. A vezetői túlkapások, etikai fogyatékoságok legjobb ellenszere az üzemi, szövetkezeti demokrácia, általában a demokráciában a demokratizmus erősítése. A szocialista demokrácia a kollektív eszköze az ellenőrzésben is, amire most a helyi önállóság növekedése, a központi szervek ellenőrzési lehetőségének csökkentése miatt fokozottabban szükség is van. Az emberek kiszolgáltatottsága és az ezzel összefüggő „szorongása” is ott kaphat lábra, ahol gyenge a demokratikus légkör, ahol nincs levezetője a demokráciának, ahol nincs fórum annak, hogy a vélemények megütözzenek.

A szocialista demokráciának, az üzemi és tsz-demokrácia fejlődése kedvezően befolyásolja az emberek társadalmi felelősségérzetének alakulását. A munkahelyi felelősségtudat, az üzemi, a tsz termeléséért, fejlődéséért való felelősség csak akkor

erősödhet az emberekben, ha magukénak érzik az üzemet, a szövetkezetet, ha részt kapnak az üzem irányításából. Ezért elítélendő az a gazdasági vezetői magatartás, amely formálissá teszi a termelési tanácskozási fórumok működését, s a munkásokat pusztán a vezetői utasítások végrehajtóinak tekint.

A szélesebb értelemben vett társadalmi felelősségtudat is elválaszthatatlan a demokratikus jogok gyakorlásától, a közéleti tevékenységtől, a jogok és kötelességek egységes szemléletétől. Ezért a legnagyobb nevelőerő, a társadalmi felelősségtudat leghatékonyabb fejlesztője maga a közéleti tevékenység. A társadalmi-közéleti aktivitás fejlesztése fontos szerepet játszik a szocialista közgondolkodás és közmorál erősítésében.

Ha azonban a szocialista demokrácia adta lehetőségekre a társadalom progresszív erői nincsenek tudatosan felkészülve, átmenetileg, hosszabb-rövidebb ideig a retrográd elemek is kihasználhatják a lehetőségeket. Feladatunk a szocialista demokráciát felhasználva a progresszíven gondolkodók, a becsületesen dolgozó hangját erősíteni minden fórumon.